

Intercultureel werken met kinderen

Een blik over de grens

Door de toenemende diversiteit in de maatschappij is het van belang om jonge kinderen te wapenen met de nodige interculturele competenties. Intercultureel werken met jonge kinderen lijkt misschien een grote opgave, maar met een kleine inspanning kan je al heel wat bereiken.

Matthias Lefebvre is lector Nederlands bij de katholieke hogeschool VIVES campus Tielt

Sandra De Vylder is pedagoog bij de katholieke hogeschool VIVES campus Tielt

Intercultureel onderwijs is in Nederland sterk ingeburgerd. In het Vlaamse onderwijs hebben leerkrachten lange tijd geworsteld met dat thema. Door de eindterm 'Nederlands (Inter)culturele gerichtheid' voor het lager onderwijs in 2009 bij wet in te voeren, werd de noodzaak ervan voor het voetlicht gebracht. Desalniettemin blijkt dat Vlaamse basisscholen het niet vanzelfsprekend vinden om van intercultureel onderwijs een prioriteit te maken. In dit artikel worden enkele interculturele methodieken beschreven die door studenten kleuter- en lager onderwijs uitgetest zijn op Vlaamse basisscholen.

Een beter begrip

De huidige maatschappij in Vlaanderen wordt gekenmerkt door een toenemende diversiteit. Volgens een onderzoek van de socioloog Jan Hertogen (2011) is een kwart van de mensen in België van allochtone afkomst. In het onderwijs stellen we vast dat gemiddeld 10 procent van de schoolgaande jeugd van een niet-Belgische nationaliteit is (Onderwijs Vlaanderen, 2012). De vraag rijst of de huidige en toekomstige leerkrachten voldoende worden voorbereid op de diversiteit die in de klassen aanwezig is. Scholen hebben steeds meer vraag naar expertise op het vlak van intercultureel onderwijs. Met intercultureel onderwijs wordt onderwijs bedoeld dat stilstaat bij talige en culturele diversiteit in de klas en in de samenleving. De Vlaamse overheid voerde, zoals genoemd, in 2009 een wet in om tot actie over te gaan waardoor leerkrachten in opleiding een beter begrip krijgen van een multiculturele

en meertalige maatschappij. Sinds 2010 is aan het nieuwe leerplan Taalbeschouwing het domein (inter)culturele gerichtheid toegevoegd om ervoor te zorgen dat leerlingen leren openstaan voor en omgaan met de (inter)culturele diversiteit die de huidige talige maatschappij kenmerkt. Het feit dat 'inter' tussen haakjes staat, wijst erop dat de leerlingen zich zowel richten op het cultureel erfgoed

(Inter)culturele gerichtheid

Het domein (inter)culturele gerichtheid focust op kennis en vaardigheden, maar ook op attitudes: 'Het belangrijkste is de wil om sociale relaties aan te gaan met anderen, rekening houdend met hun sociale en culturele verscheidenheid. Dat houdt in dat leerlingen een positieve houding aannemen ten aanzien van andere talen of taalvariëteiten. Dat leerlingen bij het nadenken over taalgebruik interesse in en respect tonen voor de andere persoon, voor de eigen cultuur en voor de cultuur van de andere. Dat ze waardering krijgen voor verschillende culturen en het culturele erfgoed.' (VVKBaO, 2010)

van de regio waarin ze wonen of naar school gaan als op de cultuur van anderen in hun nabije omgeving, of van diegenen met wie ze in contact komen.

Het leerplan Taalbeschouwing geeft enkele suggesties om naar die eindcompetenties te streven, maar die zijn vaak beperkt. Daarom heeft de katholieke hogeschool VIVES campus Tielt (voorheen Katholieke Hogeschool zuid West-Vlaanderen), die studenten kleuter- en lager onderwijs opleidt, 'interculturele gerichtheid' bewust opgenomen als thema voor afstudeeronderzoek voor de laatstejaarsstudenten. Het thema werd in het studiejaar 2011-2012 en 2012-2013 behandeld. In dit artikel worden enkele praktijkvoorbeelden en resultaten uit afstudeeronderzoeken belicht die zich richten op de doelgroep van 4- tot 8-jarigen.

Kennismaken met vreemde talen

'Talensensibilisering' is een manier om leerlingen op een positieve manier in contact te brengen met

taaldiversiteit, oftewel vreemde talen. Het is niet de bedoeling kinderen een specifieke taal aan te leren. Via talensensibilisering kunnen kinderen in een speelse context leren openstaan voor andere talen en culturen. De nieuwsgierigheid die kinderen van nature hebben, wordt geprikkeld of – beter nog – vastgehouden door talensensibilisering. De activiteiten die je aanbiedt, moeten aan enkele voorwaarden voldoen: de kinderen moeten zelfontdekkend leren, de activiteiten moeten aansluiten bij de leefwereld van de kinderen, ze moeten functioneel en interactief zijn (Devlieger e.a., 2012). Uit het zogeheten Didenheim-project blijkt dat door taal-sensibiliserende activiteiten het welbevinden van anderstalige leerlingen stijgt en dat ze meer gemotiveerd zijn om aan leeractiviteiten deel te nemen (Devlieger e.a., 2012). Het Didenheim-project is een project van basisscholen in Frankrijk waar ouders en leerkrachten intensief samenwerken vanuit de verschillende culturele en talige achtergronden bij de leerlingen. De ouders leiden de activiteiten maar worden daarbij ondersteund door de leerkrachten. >>

Huidige en toekomstige leerkrachten moeten voldoende worden voorbereid op de diversiteit in de klassen

• Tom van Limpt

Tijdens een afstudeeronderzoek van een van de studenten aan de hogeschool VIVES konden leerlingen hun mooiste woord in hun eigen taal tekenen, Chinese tekens stempelen, luisteren naar een Belgisch-Arabisch poppenspel, enzovoort. De resultaten maken duidelijk dat de anderstaligen na het afstudeeronderzoek opbloeden en dat hun welbevinden steeg.

Hoeken verrijken

Hoewel de inrichting van de klas zelf vaak wordt genegeerd als didactisch materiaal, mag de waarde niet worden onderschat. Door het klaslokaal aan te kleden met (inter)cultureel materiaal kan je bij de kinderen een positieve attitude stimuleren met betrekking tot andere culturen. In een klas met kinderen van verschillende culturele achtergronden verhoogt het zelfs het welbevinden. Uit een van de studentenonderzoeken komen suggesties en bevindingen naar voren waarmee je de verschillende hoeken intercultureel kan verrijken:

- Vraag aan de kinderen om de verschillende hoeken aan te kleden met materiaal dat ze van thuis meebrengen (bijvoorbeeld vreemd geld in de winkelhoek).
- Plaats in de ontvangstkring een talenkoffer met materiaal van verschillende culturen, zoals een talenlied of vlaggen van verschillende landen.
- Een talenmuur kan de thuishalen van de verschillende kinderen visualiseren.
- De boekenhoek is een geschikte hoek om meertalige (prenten)boeken aan te bieden.
- In de schrijfhoek kan je werken rond verschillende lettertekens.
- In de luisterhoek kunnen verschillende meertalige digitale verhalen beluisterd worden.

Ouderbetrokkenheid

Ouderbetrokkenheid is niet in iedere school beleidsmatig ingebed. Zeker voor anderstalige ouders kan het een drempel zijn om met andere ouders en de school bepaalde verantwoordelijkheden te nemen of te delen. Via het model van ouderbetrokkenheid (Verhoeven e.a., 2003) en de participatiepiramide (Godderis, 2007) kan je als school een visie ontwikkelen rond ouderbetrokkenheid. Wanneer je als school je beginsituatie en je groeipotentieel met betrekking tot ouderbetrokkenheid in kaart hebt gebracht, kan je gericht acties opzetten voor alle ouders. Tijdens een afstudeeronderzoek werkten de studenten vooral rond 'de aanwezigheid' op school en zetten ze de eerste stappen naar 'actieve participatie'. Hiervoor organiseerden ze activiteiten voor alle ouders maar was vooral het doel de andersstalige ouders ook te bereiken. Zo verzorgden ze een in- en uitmoment waarbij de ouders naar de klas konden komen om hun kind aan het werk te zien, een praatmoment en leuke activiteiten om samen met één of meerdere ouders te beleven.

De boekenhoek is een geschikte hoek om meertalige

Zelfstandigheid stimuleren

Het is een gegeven dat een leerkracht basisonderwijs op ieder moment een anderstalige nieuwkomer in de klas kan ontvangen. Het is een uitdaging om deze leerling zinvolle opdrachten te geven die nauw aansluiten bij de leefwereld van de leerling. Een van de afstudeeronderzoeken zorgde voor twee pakketten (één rond voeding en één rond het lichaam) om leerlingen zelfstandig aan het werk te zetten. Om die zelfstandigheid nog te vergroten kregen de leerlingen een stappenplan om met de computer te werken. In elk pakket wordt telkens gestart met een digitaal verhaal om de nieuwkomer kennis te laten maken met de thematische woordenschat. Naast het verhaal biedt het pakket oefeningen, van eenvoudig naar moeilijk, om de woordenschat te verwerken in verschillende contexten, waaronder bijvoorbeeld een memoryspel of geluiden raden. De oefeningen kunnen zelfstandig gemaakt worden. De leerkracht kan er ook voor kiezen om de oefeningen samen te maken of via hoekenwerk aan te bieden zodat het pakket met enkele leerlingen geoefend kan worden. Om dit aan de leerlingen duidelijk te maken kunnen pictogrammen ingezet worden.

Talenterkennis

(Inter)culturele gerichtheid is een middel om jonge kinderen hun blik te laten verruimen en

• Human Touch Photo

(prenten)boeken aan te bieden

om hen te laten openstaan voor anderen. Als kind is het belangrijk om eerst zichzelf te kennen alvorens de ander naar waarde te kunnen schatten. Het is belangrijk om de eigen talenten en gebreken te erkennen en daarnaar te handelen. Als leerkracht kan je kinderen helpen om hun sterktes en zwaktes in kaart te brengen en hen ondersteunen in hun aanpak ervan. De studenten van hogeschool VIVES hebben een talentenspel uitgewerkt dat de karakteristieken van de kinderen blootlegt. Het talentenspel bevat verschillende vragen en opdrachten (waaronder bijvoorbeeld een liedje neuriën, een vraagstuk oplossen, een tekening maken) rond de acht verschillende intelligenties van Howard Gardner waarvan taal, wiskunde, natuur en muziek er enkele zijn (Kopmels, 2008). Het kind kan bij het gooien van de dobbelsteen kiezen welke intelligentie hij eruit pikt. Wanneer een kind de kaart van muziek trekt, kan je daaruit concluderen dat dat kind zich aangetrokken voelt tot weetjes over muziek en muzikale activiteiten. Wanneer alle talenten van alle kinderen na het spelen van het spel duidelijk zijn, kan je als leerkracht een projectweek op touw zetten waarin de verschillende kinderen hun talenten uit de verf kunnen laten komen (bijvoorbeeld een leerling die goed kan tekenen ontwerpt het decor). De hoofddoelstelling moet zijn dat alle

Oproep

Door de toenemende diversiteit in de maatschappij is het van belang om jonge kinderen te wapenen met de nodige interculturele competenties. Het lijkt misschien een grote opgave, maar met een kleine inspanning kun je al heel wat bereiken. Via de voorbeelden uit afstudeerprojecten die in dit artikel kort toegelicht worden, hopen we dat we wat inspiratie kunnen meegeven, want we zijn ervan overtuigd dat die hun steentje bijdragen om de volgende generatie te laten participeren in een warme maatschappij waarin verdraagzaamheid en respect voor elkaars en andermans talen en culturen hoog in het vaandel staan. We zijn benieuwd welke interculturele werkvormen er in Nederland gangbaar zijn en roepen dus op om concrete voorbeelden uit de Nederlandse klaspraktijk aan te reiken.

Neem daarvoor, en voor meer informatie over de verschillende afstudeeronderzoeken, contact op met: Sandra De Vylder (sandra.devlylder@vives.be) of Matthias Lefebvre (matthias.lefebvre@vives.be)

kinderen zich zeker voelen over zichzelf en dat ze leren respect opbrengen voor elkaar en elkaars talenten.

Juiste informatie

Wanneer je lesgeeft over verschillende culturen is het belangrijk om niet enkel te focussen op de verschillen, maar ook om aandacht te hebben voor de gelijkenissen. Onderstreep wat kinderen over de hele wereld gemeen hebben in plaats van de nadruk te leggen op wat mensen onderscheidt van elkaar. Zo kun je bijvoorbeeld het ontbijt in verschillende culturen onder de loep nemen. Dit helpt kinderen om aansluiting te vinden bij hun leefwereld. Verder is het van belang om juist geïnformeerd te zijn over de culturen die je in de klas benadert, want de valkuil om stereotypen over te brengen, is moeilijk te vermijden. Wanneer je het over de huisvesting in Afrika hebt, dan moet je de realistische situatie weergeven en niet uitsluitend het beeld ophangen van Afrikanen die in hutten leven. Voorzie in veel informatie over een cultuur en zorg ervoor dat die geverifieerd is. Laat de kinderen die informatie verwerken zodat ze zelf een waarheidsgetrouw beeld kunnen vormen over een bepaalde cultuur. In een van de afstudeeronderzoeken kwamen verschillende leefgewoonten (voeding, kleding, tradities, enzovoort) in verschillende landen uitgebreid aan bod. Via actieve werkvormen leerden de kinderen hun beeld over verschillende culturen bij te stellen. Het project werd afgesloten met een actief eindspel waarin de aangebrachte en verworven kennis over de verschillende culturen geëvalueerd werd. ●

Literatuur

De literatuurlijst is beschikbaar via www.hjk-online.nl/hjk/downloads